

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 49.

ZATERDAG 4 DECEMBER 1926.

Foto C. Steenbergh.

DE POORT VAN HET PROTESTANTSCH KINDEWEEHUIS TE NIJMEGEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE POORT VAN HET PROTESTANTSCH KINDEWEESE- HUIS TE NIJMEGEN (ILLUSTRATIE)	BLZ. 577
MEVROUW MARIANNE, DOOR M. C. V. ZEGGELEN (20)	BLZ. 578, 586
IETS OVER DE BATAKS (GEÏLL.), DOOR N.	BLZ. 580
DE GOUDEN STOEPEN VAN STAVOREN, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 580
DER MUGGEN SPEL (GEDICHT), DOOR D. A. POSTEMA	BLZ. 581
EEN OUDE LIEFDADIGHEIDS-INSTELLING, DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 581
WIE DE KOEK KRIJGT . . . (GEÏLL.), DOOR RO VAN OVEN	BLZ. 581
HET ST. NICOLAAS-CADEAU, DOOR AMBER	BLZ. 583
HAAGSCHE KERKEN, VERVOLG (GEÏLL.), DOOR KATE DE RIDDER	BLZ. 584—587
OVERBLIJFSELEN VAN DE PRINSE-STALLEN TE LEEUWARDEN, (GEÏLL.)	BLZ. 584—585
SINAASAPPELBOESEMS (ILLUSTRATIE)	BLZ. 588

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

MEVROUW MARIANNE

DOOR

M. C. VAN ZEGGELEN.

20)

H IJ wilde het huis en de gronden verkoopen, maar vooreerst kon dit nog niet geschieden, schreef hij, omdat de stukken eerst uit Amerika moesten komen en zolang de familieaangelegenheden nog niet geregeld waren bleef dus Boer Beune Lindenhof bewonen met eenige menschen die hem helpen moesten de groote boerderij te besturen. En Marianne las de laatste zinnen nog eens over. „Jammer dat ik nu weg moet, want Marianne, ik gevoel me hier heelemaal thuis. Een groote ongekende rust komt er hier over me. Ver van de wereld ben ik hier, van mijn wereld tenminste waar ik onverbiddelijk weer in dien terug te keeren, en daar het huis nu toch pas over eenige maanden onder den hamer kan komen, zal ik ook maar zoo gauw mogelijk terugkeeren naar Parijs en . . . mijn plicht, want als het verkocht wordt dien ik weer terug te zijn”. ☼ Zijn plicht, ja zij wist wat hij daarmee meende. Floris had haar iets van Gabrielle verteld, niet veel, maar toch genoeg om aanvullende met dat wat zij reeds vroeger door haar David wist, te begrijpen dat Gabrielle niet alleen kon zijn, dat hij angst voor haar had. Floris had zijn plichten daarginds. Er waren banden die hem bonden. Hij moest „onverbiddelijk” terug. ☼ Nogmaals gingen Marianne's gedachten naar dien middag waarop hij haar bezocht had met kleinen Leonard. Zij was toen pas sedert eenige dagen weer in het gewone leven terug en Floris was de eerste geweest behalve haar nabestaanden, die haar na David's heengaan bezocht. Floris was de eerste geweest! Zeven jaar geleden was hij heengegaan, zij wist het omdat zij nu als door een wonder de dingen begreep, hij had zich teruggetrokken voor David, want de band tusschen David en haar was een heilige geweest en Floris eerbiedigde dit. Toen was hij de eerste geweest die begrepen had dat David en Marianne voor elkaar leven moesten, nu was hij de eerste die haar na de groote smart mocht naderen en in zijn blik had zij niet als in die van Vader en Moeder, van Truus en Tom en zelfs van Cher Père en Tante Frederiek, die verwondering, bijna angst gelezen over de kalmte die uit haar sprak. Cher Père schreef haar stemming toe aan de hulp van goede geesten, de anderen, zelfs Dominé Hoogland, vonden

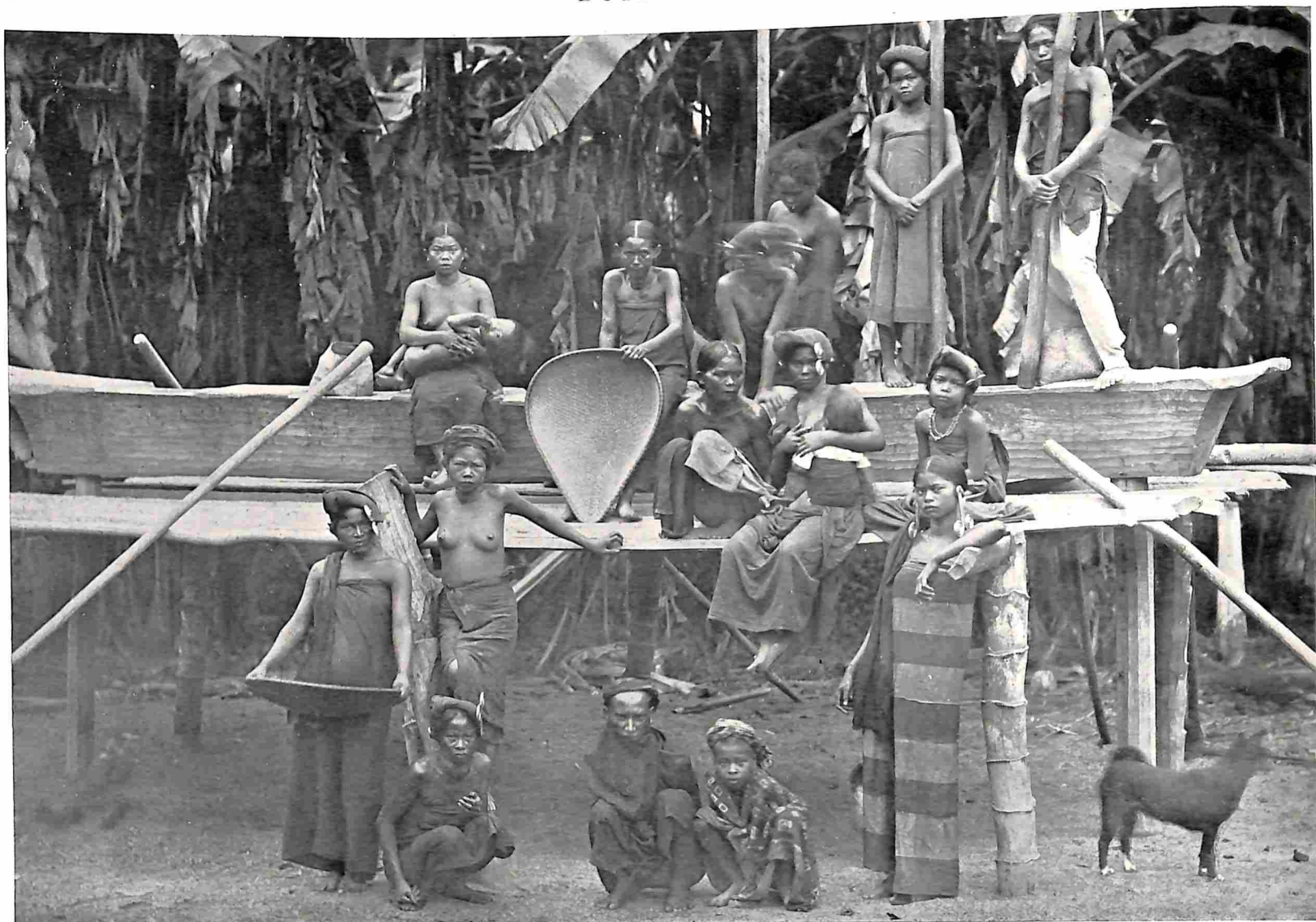
haar toestand onnatuurlijk. Want bleef Marianne niet die kalmte behouden ook na den dood van haar kind? Maar allen meenden dat later de reactie zou komen. Marianne begreep dat zij daarom door hen met zulk een omzichtigheid behandeld werd, en door haar medicus hierin bijgestaan, was zij van alle bezoeken, van alle toenadering, in de laatste weken ver- schoond gebleven. In de groote rust van haar kamer boven had zij niet getreurd om David, niet getreurd om het kindje, dat zoo gauw van haar weggenomen was. Maar zij had een wonderlijk geluk door hen beiden gekend. Had Cher Père wellicht gelijk en waren er werkelijk engelen om haar heen geweest die haar hadden bijgestaan? Hoe kwam het dat zelfs de geboorte van den kleinen François David geen enkele herinnering van pijn bij haar had nagelaten, alleen dat van een reeks ontelbare visioenen van zachte zonnige landschap- pen, en van een fijne ruischende vioolmuziek? Toen kleine François David in haar armen werd gelegd, waren die visi- oenen en muziek ver weg, alsof zij gedroomd had. Haar medicus zeide dat dit meer voorkwam bij een verhoogden zenuwtoestand, maar Cher Père glimlachte er om en zeide: „neen Meizoentje, je werd bewaakt en geholpen”. ☼ Nu met den brief van Floris in haar hand, werd haar een ander ant- woord gegeven. „Het is omdat dat alleen pijn doet, wat in strijd is met de harmonie”. Het droomgezicht van de schipbreuk was pijn, David's wanhopige poging de deur van zijn hut open te maken, zijn strijd met het water, was de vreeslijkste pijn die je ooit gevoeld hebt, toen kwam het eeuwige Groote Leven op hem aanruischen en de pijn was weg. Hij is opge- nomen in de oneindigheid. Jij hebt die oneindigheid gevoeld. Hij laat jou deelen in het levende Leven dat hem opnam en toen je dat eenmaal doortrild had, toen je de Groote Stilte door David beluisterd had, kon er niets meer komen dat pijn deed, je kende den klank van de Harmonie der ongeziene werelden . . . ☼ En alles wat niet in harmonie met dat groote gevoel was, dat nu in haar geboren werd, moest zij uit haar leven bannen, niet omdat het haar pijn zou kunnen doen, maar omdat het ook anderen pijn kon geven. Zij wist het nu heel zeker, hier in de huiskamer, het terrein van het oude leven, waar ze vroeger gedroomd had te leven, doch waar ze in werkelijkheid niet geleefd had, dat zij een nieuw tijdperk intrad, dat zij uiterlijk afscheid zou nemen van dit alles, terwijl zij het innerlijk reeds gedaan had. Zij vouwde den brief op, bergde hem in haar kleine schrijftafel voor de huishoudelijke zaken. Nu zou zij den eersten stap in de nieuwe richting doen. Haar oude vertrouwde, die zij als kind al haar geheimen en bezwaren had meegedeeld, zou haar misschien begrijpen; haar hulp had zij nodig. Zij wachtte nadat zij gebeld had. ☼ „Geesje!” En Geesje, meenend dat haar Mevrouw iets nodig had: „Wou u de bouillon?” — „Nee Gees, dank je. Ik wou eens even met je praten. Kan je even blijven hier? Ga hier bij me zitten”. — Geesje vond 't nodig daarvoor haar bont schort af te doen dat ze over haar kraakhelder wit had gebonden en ze zat nu over Marianne, met de werkhanden in den witten schoot. — „Wat had u dan?” ☼ Marianne steunde 'r hoofd in haar hand, zag den tuin in, waar de boomen hun takken met enkele overgebleven blaadjes tegen de lucht hieven. Geesje begreep dat er iets gezegd zou worden dat nieuw voor haar was, waar ze misschien van schrikken zou. De stilte beangstigde haar. — „Je moet me helpen, Gees”. ☼ Nu glimlachte het ronde blozende gezicht. Helpen? waar- mee? Het was een herademing. Zij was immers altijd bereid om haar Marianne te helpen! „Zegt u maar, wat kan ik doen?” Maar het duurde toch weer een oogenblik voor Ma- rianne begon te speken. — „Nu de jonge Meneer er niet meer is, niet meer hiër is, Gees en 't kindje er ook niet meer is, nu begrijp je wel dat het leven anders voor me is geworden, nie waar?” ☼ Geesje knikte. De lach was van haar gezicht. Haar oogen hingen in spanning aan die ern- stige oogen over haar die haar niet aanzagen maar naar den tuin keken, altijd naar dezelfde plek. — „En jij moet me helpen, Gees, dat andere, nieuwe leven zoo goed mogelijk te beginnen. Niemand kan dat dan jij.” — „Wat moet ik doen? zegt u maar”. — „Jij zorgt zoo goed hier, Gees, ik vraag je, wil je dat blijven doen, wil je heel goed zijn voor Meneer als ik weg . . .” — „Wou u weg?!” ☼ Marianne voelde dat ze al bij de eerste woorden gewond had. Ze zag nu Geesje aan. „Voor een poos, Gees, ik moet alleen zijn, ver weg van alles”. Maar Gees was al bij haar Marianne. „Als u gaat, ga ik mee, zonder Geesje zal je niet zijn, nee, u blijft hier, of als u gaat ergens waar heen? dan ga ik mee, hoor, hoor lieve . . .”

☞ Marianne legde haar hand op die van Geesje en 't was of zij zoo iets van zich zelve liet doorstroomen in de ander en of de ander nu luisteren moest, en weer putte Marianne kracht uit den tuin, uit de boomen die zachtjes zich wiegden, uit de lucht die langzaam zijn wolken liet drijven langs het doorzichtig fijn grijs. — „Als jij niet hier blijft, om te zorgen, kan ik niet weg, Gees en ik moet weg — ik moet. Waarom vraag je, begrijp jij dat niet, Gees? Jij weet toch alles, jij hebt toch gezien hoe het leven vroeger was. Ik wil dit leven niet meer, Gees, het zou slecht van me zijn als ik bij hem bleef. Hij zal later een ander vinden, zoo zal het zijn, Gees, ik moet weg, ik wil weg”. — „En wat zullen ze thuis zeggen, Mevrouw, de Dominé, uw broer... ze zullen u niet laten gaan; waar wilt u naar toe? Gaat u naar uw Grootouders misschien, dan was 't nog wat...” — „Ik weet nog niet waar heen, Gees, maar ik moet alleen zijn, begrijp je wel, Gees, ik moet nadenken, lang en alleen nadenken”. — „Maar lieve guns, dat kunt u hier toch ook doen — u bent den laatsten tijd toch bijna altijd alleen, u doet niets dan denken en nou wil ik 't 'ns zeggen Mevrouw, dat is niet goed. U bent nou beter en gaat u nou maar weer 'ns uit, een wandeling maken in 't Bosch of naar 't Mauritshuis waar u vroeger zooveel heenging, of naar 't Bezuidenhout”. — „Mijn eerste wandeling dat weet je wel, Gees, zal naar 't Noordeinde zijn, naar David's kamers”. ☞ Ja, Geesje wist dat Marianne David's papieren zou opruimen, dat alles er zoo gesloten was, tot zij hersteld zijnde weer uit zou mogen gaan om David's zaken te ordenen. Dominé Hoogland zelf had haar beloofd, dat niemand dit delicate werk zou doen dan Marianne; Geesje begreep niet hoe Dominé zooiets kon toestaan. Het zou Mevrouw te veel aanpakken en waarom wilde ze dit ook alweer alleen doen! Zij wilde alles alleen doen! Het kindergoedje had ze alleen opgeborgen. Geesje had de wieg naar boven gebracht, maar Marianne zelf had de linten eraf genomen, opgerold en het laken over alles gespreid. Zij moest bekennen dat er niets hoovaardigs in Marianne was, dat dit alles even kalm en zacht geschiedde en niemand zeggen kon dat het leed haar verhard had; ware dit niet zoo dan zou Geesje gezegd hebben dat Marianne hoovaardig was, dat hoovaardij zonde was... — „Maar voor ik dat werk ga doen, Gees, is er nog een ander, en daar vraag ik je hulp voor, lieve trouwe Gees... dat moet gebeuren vóór ik wegga”. ☞ Geesje wachtte op de verdere verklaring. Ze was als versuft. — „Ik wilde 't goed van... het kindje inpakken, behalve dat kussentje waar hij op gelegen heeft en het ponnetje dat hij aan had en alles van die eene week, inpakken en...” „Inpakken?” vroeg Gees' schorre stem, „het ligt immers alles boven netjes opgeborgen?” — „Inpakken en wegbrengen, Gees, dat wil jij dan doen...” — „Waarheen?” — „Naar Annette, naar 't kindje, 't jongetje”. ☞ Geesje stond verschrikt op. „Wà, wat zegt u?” — „Wist je het niet?” vroeg Marianne kalm. „Annette heeft 'n jongetje, het is nu drie maanden... ja drie maanden geloof ik”. — Geesje kon niets zeggen, ze veegde met den tip van haar schort over haar voorhoofd. Ze had 't warm alsof het in den zomer was. Ze opende haar mond, maar de woorden bleven steken. ☞ Marianne sprak weer door, den tuin inziende: „Lieve Gees, dat wil je wel voor me doen, hè, je wilt alles daarheen brengen, nietwaar, ik wou je den sleutel geven, ik hoef 't dan niet te doen — wat ik houden wil weet je wel. Ik zal zorgen dat je het adres hebt en je moet er niets van aan Meneer laten merken, hoor... denk je er aan. Hij weet niets van... van Annette af...” ☞ Geesje's schort kraakte in haar handen. „Niets van dat kindje ook... maar op de kamer in 't Noordeinde zal het adres wel zijn, denk ik. Spreek er met niemand over hè?” — „Neen”, fluisterde Geesje. — „Daarom wilde ik nu even met je naar boven gaan, Gees, dan kan je alles uit de kast halen en...” — „Mevrouw... nou al... mag ik nog wachten, 't is zoo vreeselijk”. ☞ Marianne legde haar hand op Geesje's schouder. „Vergeef me, Gees, ach ja 't is voor jou ook erg. Jij hebt zoo van mijn klein ventje gehouden. Wat ben je er lief voor geweest, Gees... ja huil maar eens, beste, en toch, is 't goed om 't nu alles maar te doen, als Meneer dan terugkomt uit Engeland is al dat nare achter den rug... en ik heb niemand anders dan jou, Gees, om me te helpen en weet je — ik wil ook door niemand anders geholpen worden”. Marianne liet Gees tegen zich aan schreien. Zij klopte haar op 't tulle mutsje: „Weet je nog wel, dat dat al zoo was toen ik een klein meisje was?

Als ik verdriet had gehad moest jij me uitkleeden en naar bed brengen? Nou is 't nog zoo...” — „Ja, nou is 't nog zoo!” snikte Gees. „Ik wil alles voor je doen, alles, maar ga niet heen! blijf toch bij ons, blijf toch bij ons!” ☞ Marianne maakte zich zacht van Geesje los en nu haar in de oogen ziende vroeg ze: „Vindt je nu nog dat ik blijven moet?” — „Nu nog...?” stamelde Gees. — „Nadat ik je dat verteld heb van... Annette?” ☞ Geesje pakte Marianne's beide handen en ze bracht ze naar haar lippen en ze zoende ze. — „Nee, nee, ik weet 't niet — maar ik zal alles doen wat u vraagt, alles”. — „Ga dan mee, Gees, en wees niet bedroefd, toe, kijk mij maar aan, zie je wel dat ik niet bedroefd ben? Er gaat iets heerlijks blij's door me heen. Er gaat een nieuw leven voor me beginnen en jij moet me helpen, Gees, anders kan het niet. Als ik niet weet dat hier in huis alles goed gaat en dat Meneer verzorgd wordt...” — „Meneer”, zeide Gees opeens met haar oude schorre stem, „waarom moet er extra voor Meneer gezorgd worden?” — „Hij heeft 't nodig, Gees, hij heeft 't meer nodig dan iemand anders. Ik zal je wat zeggen Gees, je moet me gelooven, kijk me eens aan: Meneer is niet slecht, hij heeft niet zooveel schuld als je denkt. Ik heb ook veel schuld, misschien ben ik wel heelemaal de schuldige. Maar als jij er niet was, zou ik 't niet goed kunnen maken. Ik wil 't goed maken op de een of andere manier. Daar moet ik over denken en daarom moet ik alleen zijn, heel alleen, niet thuis, niet de Grootouders... begrijp je me?” — „Ik begrijp 't nou, u bent 'n engel... ik zal je helpen. Je kan van me op an, ik zal Meneer niet alleen laten voor hij 't zelf wil, om u!” Marianne kuste haar, niet onstuimig, maar langzaam en plechtig. ☞ Zij gingen naar boven. Marianne opende een lade en gaf Geesje den sleutel van de oude kist met de koperen sloten, die in de bovengang stond bij het trapraam. Toen viel haar blik op een klein wit schaapje dat in het hoekje van het raam kozijn stond. „Wat is dat, Gees?” — „Och, guns, dat u dat nou zien mot”, zei Gees en ze lachte even als ze nog aan dien middag dacht. „Dat heeft Leonardje daar neergezet met zoo'n lief idee”. — „Welk idee, Gees?” — „Dat 't nieuwe jongetje, zooals hij 't kleintje noemde, misschien terug zou komen als hij z'n cadeautje zag. Hij heeft 't toen meegebracht dien dag toen hij met Meneer Floris mee kwam, maar ik wou niet hebben voor u dat hij 't mee naar binnen nam en toen wou hij dat het hier bleef. 't Moet bij 't venster staan, zei die, dan kon de ooievaar 't goed zien als ie door de lucht vloog...” ☞ Marianne had 't schaapje in haar handen en ze gaf 't aan Geesje... „Pak je 't bij het andere, Gees?” — „Bij 't andere, Mevrouw? bij het goedje dat hier blijft?” — „Nee, nee, bij dat wat weggaat — 't is immers voor 't nieuwe jongetje — dat is toch het nieuwe jongetje, Gees”.

☞ Toen de deur van de kamer geopend werd, moest Marianne zich vast houden aan den arm van Cher Père. Stil bleef hij een oogenblik zoo met haar staan en de juffrouw liep, na de deur gesloten te hebben, omzichtig om hen heen, sloeg met haar schort eenige pluisjes van de stoelen en noodigde zacht, wat verlegen: „Ga u zitten”. ☞ David's kamers! Hier was alles nog zóó als hij ze gelaten had toen hij wegging. De tafel met een stapeltje boeken, een stapeltje papier netjes gerangschikt, een potlood er naast, in 't midden een aschbak met sigarenknippertje. Op den gesloten vleugel een groote Morastander met een portret van Louise de Morance. Aan den wand de oude bekenden, die Marianne aan David's vroegere kamers, zijn kamer thuis en zijn studentenkamer te Leiden, herinnerden. Op de rustbank twee kussens, door haar zelve gemaakt toen ze nog een aankomend meisje was. Nu viel haar oog op het cylinderbureau waarvan zij het sleuteltje bij zich had, het tweede sleuteltje dat hij haar altijd achterliet als hij op reis ging. Zij nam haar hand van den haar steunenden arm, legde langzaam hoed en mantel af. Cher Père ging met de handen op den rug naar het venster en keek uit. Nu begreep de juffrouw dat zij wel heen kon gaan en met een verlegen knikje schoof zij naar de deur, maar Marianne, opeens bedenkend hoe vriendelijk de juffrouw voor alles gezorgd had, zelfs den haard had aangelegd, zoodat een weldadige warmte in de ruime kamers was, bedankte haar hartelijk en zoo sloot de juffrouw de deur achter zich. ☞ Dadelijk keerde de oude heer zich om en hij ging naar Marianne toe, legde zijn hand op haar schouder.

(vervolg op bladz. 586).

BATAKSCHEN VROUWEN EN MEISJES BIJ HET STAMPEN VAN DE RIJST.

IETS OVER DE BATAKS.

HET Bataksche volk, dat een aanzienlijk gedeelte der noordelijke helft van Sumatra bewoont, o.m. het geheele gewest Tapanoeli, en dat kan worden onderscheiden in vier of vijf groote groepen, te zamen uit ongeveer $\frac{3}{4}$ miljoen menschen bestaande, neemt onder de volken van Nederlandsch-Indië een goede plaats in, zoowel uit fysiek als uit geestelijk oogpunt. De over 't geheel flinke, lichamelijke toestand der Bataks — M. Joustra wijst er op ¹⁾ — gaat gepaard met durf en ondernemingsgeest. Zij onderscheiden zich door lust tot leeren, toonen hierbij volharding, en bereiken goede resultaten. Zoo is het dan ook mogelijk, dat het schaakspel, dat wiskundig aanleg en combinatievermogen eischt, bij hen geliefd is. Volgens getuigenis van onderwijzers munten de Bataksche kinderen vooral op 't gebied van rekenen uit, en evenals de Minangkabauers betoonen de Bataks zich goede kooplieden, zoodra zij in de gelegenheid worden gesteld zich op het gebied van den handel te onderscheiden. ☒ Merkwaardig is ook de welbespraaktheid van den Batak. Tot een der prijzenswaardigste eigenschappen beschouwt hij het, goed zijn woord te kunnen doen, en bij de talrijke rechtszaken over den eigendom van bouwvelden toont hij zich een meester in het verdedigen van zijn ware of vermeende rechten. Over 't algemeen spreekt hij zijn taal veel beter en zuiverder dan het gros b.v. van ons volk het de zijne doet. Daarenboven gebruikt hij tal van aardige spreekwijzen en vergelijkingen, vaak in dichtvorm. Dit laatste geldt in nog sterker mate voor de Bataksche vrouwen. ☒ De vrouw wordt bij huwelijk eigendom van den man (een der namen voor getrouwde vrouw is dan ook „koop-sel”, of „voor mijn geld gekochte”); wel kan ze niet, als b.v. een stuk vee, weer verhandeld worden aan een ander, maar bij overlijden van den man gaat ze over aan diens familie, zoodat b.v. haar schoonbroeder haar zonder meer als vrouw

tot zich kan nemen. Polygamie is geoorloofd: een man mag zooveel vrouwen huwen als zijn geldmiddelen hem toestaan. Dat schaadt een gezonde ontwikkeling van het gezinsleven en vormt een rem bij het streven naar hooger niveau. ☒ Hoofdschotel van den Batak is natuurlijk de rijst, waarvan hij ontstellende hoeveelheden kan verorberen. Verder gebruikt hij als voeding wat in water gekookte groente, een stukje gezouten visch; vleesch meestal slechts bij feestelijke gelegenheden. De oorspronkelijke kleding, die echter hoe langer hoe meer den nivelleerenden invloed ondergaat van het verkeer met andere Indische volken en met Europeanen, bestaat hoofdzakelijk uit doeken van inheemsch fabrikaat. Sieraden, als snoeren van kralen, worden op jeugdigen leeftijd veelvuldig gedragen. Na het huwelijk legt de vrouw ze echter af, met uitzondering van de groote zilver oornhangers, waarmee een der vrouwen op de afbeelding hierboven prijkt. ☒ Vóór alles is de Batak landbouwer, en wel verbouwer van rijst in de eerste plaats; na den landbouw is veeteelt de voornaamste bron van bestaan. Verder munt hij uit door bekwaamheid in smeed- en snijwerk, en in de weefkunst, waarbij hij zich zoowel technisch als artistiek onderscheidt. ☒ Kenners van de Bataks verwachten, dat zij zich zullen opwerken tot een nijver volk, dat op velerlei gebied zal uitmunten. N.

De gouden stoepen van Stavoren.

In Buiten van 20 November j.l. lees ik in het voortreffelijk artikel over „Friesland's Zuidwesthoek” dezen volzin: „Langzaam maar zeker zou voor de eens zoo fiere koopstad, waarens *stoepen* en *drempels* met goud waren beslagen, het tijdperk van verval aanbreken toen een groote zandbank, „t Vrouwenzand” geheeten, vrijwel den toegang tot de havens afsluit”. ☒ Het zij mij vergund „dy forwinde bern fen Stearum” te zuiveren van den blaam, hun door misverstand opgelegd, volgens welken zij in hun dartelen overmoed zóó ver gingen dat zij hun stoepen en drempels met goud besloe-

¹⁾ Zie „de Volken van Nederlandsch-Indië”, onder leiding van prof. J. C. van Eerde, Uitg.-Mij. „Elsevier”, Amsterdam 1920, waaraan wij hierloven het een en ander ontleenden.

gen. ☞ Men gelieve het woord stoepen op te vatten als een anderen vorm voor stooopen, d.w.z. drinkkannen en in plaats van drempels leze men de niet onder de deuren gelegen maar er aan bevestigde kloppers. En dit was toch ook al erg genoeg!

F. W. DRIJVER.

DER MUGGEN SPEL.

In laaien brand zonk avondzon, die warm en rood haar helle glansen goot langs dak en boomekruin, waarin een merel hoog in lustig-blijden deun nog eens zijn liedje zong, gewijd der dagen dood.

En 't rappe muggenheir, dat scheur en spleet ontvlood bij 't dalen van de zon, zweefde in den bloementuin ten lichten dans in laatsten schijn der zon, die schuin en schuiner gleed naar 't eindpunt in der kimmen schoot.

't Ging op en neer, omhoog, omlaag, dan plots op zij weer zwenkend saâm, om weer opnieuw ten lossen rei te stijgen in de lucht, met goud-schijn overlaân.

Zoo speelden zij hun spel in avondzonnegloed, zacht gonzend blijde vreugd in dartlen overmoed, genietend van wat licht en glans in 't kort bestaan.

D. A. POSTEMA.

Een oude liefdadigheids-instelling.

Een reeds lang vergeten, maar toch weer in anderen vorm voortbestaande instelling was de „Bajert”, ook wel geschreven: „Beijert”, die in iedere oud-Hollandsche stad van eenige beteekenis aangetroffen werd. De bajert¹⁾ was een toevluchtsoord en tegelijkertijd nachtverblijf voor de allerarmste bedelaars en landloopers en zou men dus eenigszins kunnen vergelijken met het moderner „Leger des Heils” en dergelijke liefdadige instellingen. ☞ Ze waren meestal verbonden aan de gasthuizen; in groote steden met meer dan één gasthuis bestonden dan ook meerdere bajerts. Wie er zich aanmeldde kon kosteloos voor drie dagen huisvesting en voeding krijgen, maar altijd onder voorwaarde, dat men den vierden dag weer vertrekken moest. Hiervan werd veel misbruik gemaakt: velen kwamen er drie nachten logeeren, bleven dan den vierden weg en meldden zich den vijfden weer voor hetzelfde tijdsverloop aan en zoo vervolgens; men was steeds wel genoodzaakt hen op te nemen, daar geen enkele zwerveling des nachts zonder onderdak mocht blijven. ☞ Vondel zingt er van:

„De Bajert herberght trou

Drie nachten achtereen, verlege wandelgasten,
Die, naect en geldeloos, vermagert zien van vasten”.

☞ Het is niet met zekerheid te zeggen uit welk jaar deze nuttige instelling dateert, we vinden er echter voor het eerst melding van gemaakt in het begin van de zestiende eeuw. We lezen, dat ze in den eersten tijd slechts gedurende het slechte jaargetijde, van November tot Mei, was opengesteld, pas later het geheele jaar door. In de zeventiende eeuw werd in sommige steden de toeloop van vagebonden zóó groot, dat men de bajerts in de zomermaanden weer ging sluiten en ze ten slotte geheel afschafte. ☞ De inrichting was natuurlijk zeer eenvoudig: een algemeene zaal, die verwarmd werd en waar men op houten banken plaats kon nemen en verder tenminste twee slaapzalen, één voor de mannen en één voor de vrouwen. Het avondeten werd in de groote zaal gemeenschappelijk gebruikt en voor men ging slapen moesten alle messen en andere gevaarlijke voorwerpen afgegeven worden, ten einde bij mogelijke meeningsverschillen of vechtpartijtjes, ongelukken te voorkomen. De afgelegde kleren werden in manden, die in de portalen stonden, bewaard, terwijl de slaapzalen steeds des nachts afgesloten werden. ☞ De het langst in stand gebleven bajert in ons land was er een in Amsterdam; deze heeft het tot 1811 gehouden. Boven den ingang stond het volgende opschrift:

Drie nachten, langer niet, herberg ik, die 't behoeft,
En houd de vierde uyt, de scoisters²⁾ en 't geboeft.

A. W. FRANCKEN.

WIE DE KOEK KRIJGT...

ALS er één uitzonderlijk-Hollandsche Sinterklaaslekernij bestaat, dan zijn 't wel de speculaas- en taaitaai-vrijers, welke een behoorlijk-geoutilleerde Sinterklaasavond volledig moeten maken. Zou er wel één Hollander te vinden zijn, die niet vroeger of later deze kunstige banketbakkersgewrochten bewonderd en min of meer, al naarmate zijn kunstzinnigen of epicuristischen aanleg, heeft gewaardeerd? Inderdaad zijn ze de „peyne weert”, vooral in de dagen, dat nog meer dan thans de bakker het taaie deeg met kunstenaarshand boetseerde tot waarlijke meesterstukken. Tegenwoordig, nu de smaak der menschheid op verfijnder genietingen is ingesteld, zijn deze meesterstukken tot kleiner afmetingen ingekrompen; maar we hebben allen, al was 't dan misschien alleen maar in onzen schooltijd, de enthousiaste beschrijving gelezen, door Hildebrand in zijn Camera Obscura gegeven van het verguldavondje bij bakker de Groot. En we zouden er wat voor over hebben om ook eens met schoon verguldsel vrijers en vrijsters, schepen, paradijzen, dagbroers, ruiters, rijtuigen en karossen op te sieren, zoodat wonderen van sierkunst ontstonden. Wonderen, waarvan ik de in hout gesneden vormen weer heb mogen terugvinden in de oude bakkerij van Nollen op den Blauwburgwal te Amsterdam en waarvan ik u op de volgende bladzijden enkele afbeeldingen kan laten zien met — hieronder — den gevel van het heel oude huis, aan 't bekoorlijke oud-Amsterdamsche grachtje gelegen. ☞ Maar wanneer we de waarlijk magistrale vormen van deze houtsnijproducten bewonderen en zelfs wanneer we het Sinterklaasgebak, met deze en klei-

Foto C. Steenbergh.

WIE DE KOEK KRIJGT... DE OUDE BAKKERIJ (LINKS)
AAN DEN BLAUWBURGVAL TE AMSTERDAM.

1) De eigenlijke beteekenis van het woord bajert is chaos of in figurlijken zin: wanorde. 2) Schooiers.

Foto C. Steenbergh.

WIE DE KOEK KRIJGT... DE VRIJER.

Nicolaas, in de eerste helft der 4e eeuw, tijdens Constantijn den Grooten, bisschop van Myra in Klein-Azië, werd in het hooge Noorden de opvolger van Wodan, den bestuurder van winden en stormen; dies was hij, evenals St. Nicolaas (patronus van het

nere vormen vervaardigd (de „wieg” en de „vuurmand” worden nog geregeld gebruikt, de groote pronkstukken echter zijn archiefstukken geworden, slechts een enkele maal als „meesterstuk” in het winkelraam geplaatst) verorberen, dan zijn we onsvolstrekt niet bewust, dat we een oud-heidensch rituaal doen voortleven. ☼ Inderdaad, Sinterklaas is altijd een zeer speciale heilige geweest, die, in weerwil van zijn canonisatie, veel heidensche qualiteiten heeft bewaard, heidensche qualiteiten, welke hem wel zeer bemind hebben gemaakt bij de velen, die ieder jaar getrouwelijk den heiligendag herdenken. En daarbij de vrijers en vrijsters knabbelen, welke eenmaal als offerkoeken werden gebracht aan de goden, door de Germanen in hun bosschen geëerd. Want de heilige

visschersdorp, van de latere havenstad Amsterdam), de schutspatroun der zeevaarders en in plaats, waar zeehandel werd gedreven, werden hem tempels toegewijd. ☼ Het was Wodan ook, die, gevolgd door zijn trouwen knecht Eckart, in December door de landen trok, overal zegen verspreidend nog voordat het groote Germaansche winterfeest, het Joelfeest aanbrak, dat duurde van 25 December tot 6 Januari (dus van Kerstmis tot Driekoningen) en waarin de natuur weer ontwaakte en de goden, zegen verspreidend, op aarde daalden. ☼ Het is niet moeilijk ook hier weder een parallel te trekken met Sinterklaas en zijn zwarten knecht. Tot de zwartheid van dien knecht heeft ongetwijfeld de Aziatische afkomst van den bisschop meegewerkt. Ook reed Wodan op een paard door de lucht: laat de Neder-Saksische boer een schoof koren op het veld staan „für Wodes Pferd”. En het paard van den heilige wordt vergast op een bosje hooi, door de kinderen zorgzaam in hun schoen gereedgezet. Een schoon paard treffen we dan ook aan onder de vele vormen, door den bakker bij speculaas- en taai-taai-bereiding gebruikt. — Ten slotte, evenals Sint-Nicolaas de uitverkorene is, om de verlangens van groote menschen en kinderen te bevredigen, zoo was ook Wodan de bevrediger van de wenschen der stervelingen en genoot als Wenschgod bijzondere vereering. ☼ Nog een andere Germaansche godheid mag als voorlooper van Sint-Nicolaas worden genoemd. Het is Donar, Thor, de god des donders, die de lucht reinigt en nieuwe vruchtbaarheid aan de aarde schenkt. Hij is vooral blijven voortleven op het eiland Usedom, waar op 6 December drie personen rondgaan: één draagt een *roede* (= de gard van Sinterklaas) en een zak met asch, hij is met erwtenstroo omwikkeld en vermomd, de tweede rijdt op een *schimmel* (= Wodanspaard en het paard van Sint-Nicolaas), de derde heeft een *klapperstang* bij zich, d.i. een houten stang, waarover een bokkenhuid met houten kop wordt gespannen, welks onderste kinnebakken door middel van een touw in beweging en aan het klapperen kunnen worden gebracht. Hiermede worden de kinderen gestooten, die niet bidden kunnen. — Die laatste klapperstang is een herinnering aan Thor, wiens wagen door bokken werd voortgetrokken: bokken waren voorzeker een sprekend symbool voor den god der vruchtbaarheid. ☼ Ook Fro, de god van liefde en vrede, heeft enkele karaktertrekken aan Sint-Nicolaas nagelaten. Fro was de vriend der kinderen, hem vereerden vrouwen en jonge meisjes, die hem gedurende de heilige nachten baden haar een vrijer te schenken of ten minste het beeld van den aanstaande te toonen. ☼ En zoo komen we weer terug tot onze vrijers en vrijsters van taai-taai en speculaas: misschien werden deze wel in primitieven vorm als offerkoek voornamelijk aan Fro geofferd. Het zijn in ieder geval de voorloopers van de „Claesjens”, die de Hollanders in de 15e en 16e eeuw voor hun kinderen kochten, ook een soort offerkoek, aan Sinter Claes gewijd, die meestal den bisschop te paard of te voet voorstelde. Maar de vroede vaders van Amsterdam, waar steeds op de St. Nicolaasmarkt op den „Middeldamme”, de „Plaetse” en langs het „Dammerack”

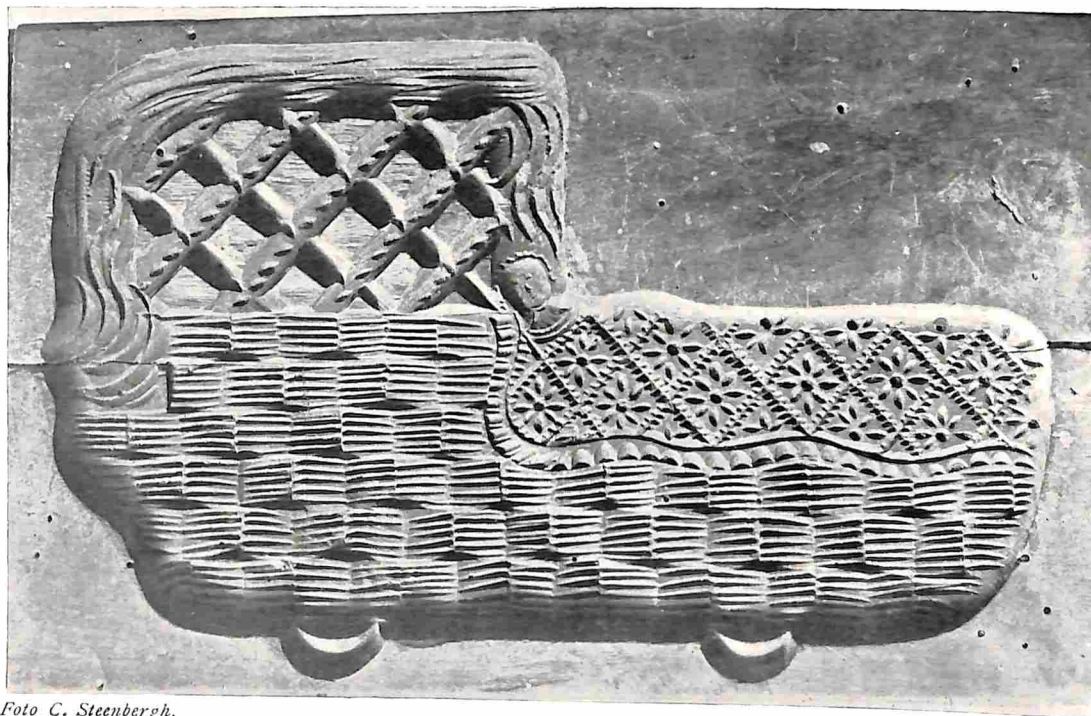

Foto C. Steenbergh.

WIE DE KOEK KRIJGT... SUJA, SUJA, KINDJE...

dergelijke heiligenbeeldjes werden verkocht, vaardigden een keur uit, waarin ze ordonneerden „gheen broodt, coeck, suycker, ofte andere eetwaren te vercoopen, hebbende 't facon van eenige beelden ofte daer enigh beeldt ofte beelden in ofte op gebacken ofte gestelt zijn.” Dit geschiedde in de eerste jaren der hervorming, om de belijders van den nieuwen godsdienst in hun gevoelens niet te kwetsen. Maar Sinterklaas is nu reeds sinds vele jaren een heilige, die geen bijzondere betrekkingen met enig geloof speciaal onderhoudt of het moest zijn met geloof der „onschuldige kinderkens”, die de wonderen van den goeden Sint zonder weifeling aanvaardden. En de exvota van suikergoed en marsepein, van taai-taai en speculaas. Door de eeuwen. ☼ Want bij Nollen, den bakker, zoeven genoemd, vinden we naast den 18de eeuwschen staatsiekaros met de rijkgetuigde paarden, met pal-frenier, koetsier en voorrijder, de vrij wat democratischer toeslee uit het

begin der 19de eeuw, waarin de vrijer met getailleerde jas en hoogen hoed, de vrijster met haar „steen“ pluim en haar berolzoomden jurk, de hooge Amsterdamsche bruggen werden opgeschen, een executie, dank zij de beruchte „kinderhoofdjes“, niet gansch en al een genoegen; daar vinden we ook de wieg en de vuurmand, welke van nog vroeger eeuwen zijn gespaard. Alles wèl op zijn plaats in het oude huisje met zijn werkelijke „winkelramen“, waarin wassen bloemen onder stolp nóg de eereplaats innemen tusschen de warm-tintige ranke flesschen, die eenmaal orgeade en andere voorbijge verfrisschingen borgen. Wèl zijn we in de onveranderlijke sfeer van het onveranderlijke oud-vaderlandsche feest, als we in het onveranderde winkeltje aan het onveranderde grachtje van ons oude, kostelijke, dierbare Amsterdam genieten, volop, van de schoonheid, bewaard zelfs in de meest simpele materie. Simpel is de materie voor speculaas gebruikt: deeg, bij voorkeur Zeeuwsch tarwemeel, wordt gekruid met geurige specerijen, met amandelen doorstoken. En broos en versch komen ze uit den oven te voorschijn, vooral daar, waar nog niet het machinale bedrijf den bakker, die zèlf bakte, van zijn plaats heeft verdreven. ☼ In de laatste jaren wordt ook de vrijer van taai-taai in eere hersteld, nog niet zoo algemeen als die van speculaas, maar daarom niet minder prijzenswaard. Want kostelijk zijn ook de ingrediënten, hiervoor gebruikt: honigdeeg met anijs gekruid. En ik wensch den lezers en de lezeressen van harte toe, dat ze op Sinterklaas-avond, naast de verrijnde lekkernijen van dezen tijd, hun hart zullen mogen ophalen aan de oud-Hollandsche Sinterklaas-tractatie bij uitnemendheid, aan speculaas en taai-taai!

RO VAN OVEN.

Het Sint Nicolaas-cadeau.

IK zat — in letterlijken en figuurlijken zin — met mijn handen in het (al wat grijs wordende) haar en peinsde over het ieder jaar terugkeerende probleem, wat ik mijn vrouw voor Sint Nicolaas zou geven. Een verlanglijstje maakt ze namelijk nooit, omdat we iederen keer opnieuw afspreken „om dit jaar nu eens niet aan Sint te doen“. Als verrassing koopen we dan toch altijd wat voor elkaar. ☼ Vele malen reeds had ik met het onverwoestbare optimisme, dat één van mijn charmantste karaktertrekken is, gedacht, dat ik nu toch heusch iets prachtigs had verzonnen, en altijd weer was gebleken, dat het niet het geschikte geschenk op het geschikte moment was; ik kocht dan ook nooit anders dan op de uitdrukkelijke conditie, dat de dingen na Sint Nicolaas geruild mochten worden. ☼ Zoo herinner ik me, eens een shawl gekocht te hebben, die geruild werd voor een paar handschoenen. Het volgend jaar kocht ik toen — binnensmonds „Eureka“ roepend — handschoenen, die op hun beurt geruild werden voor een shawl. Verder was ik in den loop der jaren, steeds na langdurig en moeizaam overleg, al overgegaan tot den aankoop van handtaschjes, zakdoekjes, slobkousen, postpapier, odeur en al wat er verder maar te verzinnen viel. ☼ Het resultaat was echter, zonder ook maar één enkele uitzondering, geweest, dat Lucy, na de traditioneele verbazing gehuicheld te hebben over het feit, dat ik toch een cadeautje voor haar had gekocht, zei: „Ja, het is natuurlijk prachtig en ik ben er dan ook erg blij mee, maar als ik het eerlijk mag zeggen, had ik toch eigenlijk liever een (en dan volgde de naam van iets anders) gehad. Dus als het geruild kan worden en je vindt het heusch niet vervelend, dan wou ik dát er graag voor nemen“. — „Natuurlijk, schat, als jij liever wat anders hebt . . .“ zei ik dan steevast. „Ik heb duidelijk afgesproken, dat het mocht worden geruild“. ☼ Verleden jaar dacht ik echter voor altijd de oplossing van het Sinterklaas-probleem gevonden te hebben. Een groot magazijn — aldus had ik ontdekt — gaf bons uit: „Goed voor . . .“ En daarachter kon je dan het bedrag laten invullen. Dat leek me het ei van Cleopatra, of was het Columbus? want met namen van geschiedkundige personen ben ik altijd in de war. ☼ Ik kocht dus een bon voor tien gulden — het bedrag dat

ik meestal voor Lucy's Sint Nicolaas uitgaf — en meende, dat nu alles in orde was. ☼ Mis natuurlijk! — Mijn vrouw vertrouwde me na afloop der feestelijkheden toe, dat ze weliswaar erg verrast was geweest, dat ik haar toch wat had gegeven, hoewel we uitdrukkelijk hadden afgesproken om dat niet te doen, maar dat ze — als we ooit nog eens Sint Nicolaas vierden — het toch aardiger zou vinden als ik zelf een cadeautje voor haar uitzocht. „Dan heb ik meer het idee, dat je erover hebt nagedacht, waarmee je me nu eens plezier kon doen. Zoo'n bon is net of je geld geeft en dan weet ik meteen wat het gekost heeft en dat vind ik nooit zoo eigenaardig“. ☼ Ik houd niet van gekibbel op feestdagen — op gewone dagen trouwens evenmin — en daarom zei ik maar niet, dat ze tot dusver nog altijd mijn cadeaux had geruild en dus ook steeds geweten had wat ze kostten, terwijl mijn nadenken wáarmee ik haar nu eens plezier kon doen — hoeveel hoofdbreken me dat altijd ook kostte —, nog nooit een „blijvend“ resultaat had opgeleverd. ☼ Intusschen kon ik dus van het jaar niet wederom mijn toevlucht nemen tot het alle moeilijkheden voorkomende bonnestelsel. Wederom piekerde ik met het hoofd en liet ik alle mogelijke — en binnen de financieele perken blijvende — geschenken de revue passeeren. Telkens meende ik het gevonden te hebben, maar dan herinnerde ik me al mijn vorige misgrepen en begon weer te twijfelen. ☼

Foto C. Steenberg.

WIE DE KOEK KRIJGT... DEVRIJSTER.

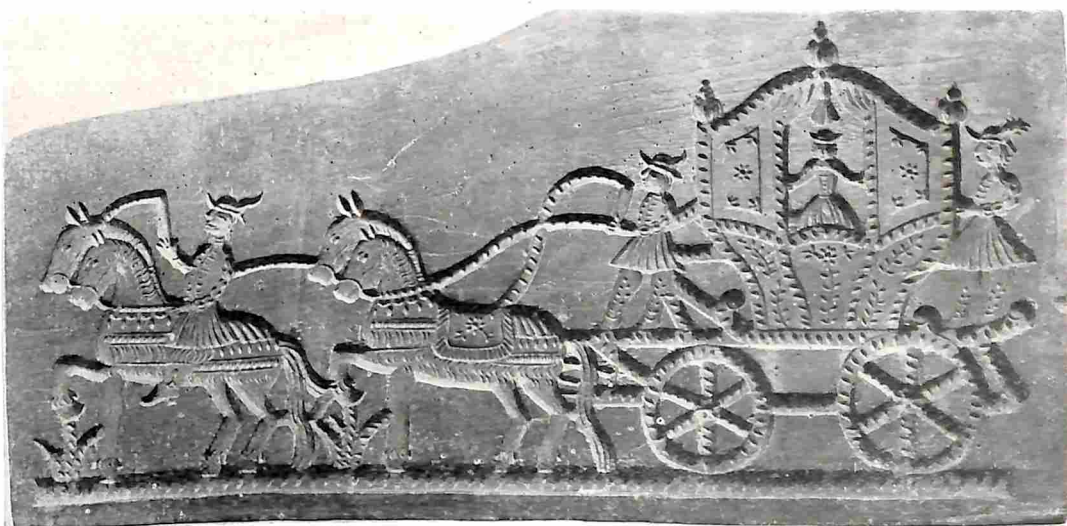

Foto C. Steenberg.

WIE DE KOEK KRIJGT... MET PALFRENIER, KOETSIER EN VOORRIJDER.

En toen — ineens — kreeg ik zóó'n genialen inval, dat ik mezelf goedkeurend toeknikte. — Ik ging meteen uit en liep een grooten winkel binnen, waar ik aan een geaffecteerd sprekende mijnheer in een jacquet vroeg om een paar dameshandschoenen. — „Zeker mijnheer”, zei hij. „In welken prijs had U gedacht?” — „Tien gulden”. — „Best mijnheer. En wat voor model verlangt U? Met kappen, of gewoon recht?” — „Dat hindert niet; gewoon maar”, zei ik. „Ze mogen toch na Sint Nicolaas nog wel geruild worden, desnoods ook voor iets anders?” — „Natuurlijk mijnheer. Wat mag het zijn: wildleer, glacé, zeemleer...?” — „Dat komt er niet op aan.” — „Juist!” merkte de bediende op, maar hij keek me even vreemd aan. „En wat voor kleur had U graag? Donkergroen? Tegenwoordig veel gevraagd” — „Dat komt er ook niet op aan, geef maar wat”, zei ik. ☒

Ik kon aan den man zien, dat hij van plan was om zonder betaling vooruit, in geen geval handschoenen van tien gulden op zicht mee te geven aan iemand, die zoo onverschillig was ten aanzien van de belangrijkste details. — „Welke maat moet het zijn?” vroeg hij toen kortaf. — „Dat doet er niet toe”, merkte ik nonchalant op en gaf hem daarmee den genadeslag. — „Maar mijnheer” — protesteerde hij — „ik kan U toch onmogelijk handschoenen verkoopen als U het nummer niet weet!” — „Ik zeg toch, dat het er niets toe doet”, kalmeerde ik hem. „Het is voor mijn vrouw en na Sint Nicolaas worden ze toch in ieder geval geruild”. — „O, juist mijnheer, precies!” zei de bediende, blijkbaar opgelucht en ineens overtuigd, dat ik niet de min of meer goedaardige krankzinnige was, waarvoor hij me eerst had aangezien. „Maar neemt U dan liever een bon voor een bedrag van tien gulden. Lijkt U dat niet veel beter?” — „Dat leek mij ook veel beter” — bromde ik — „maar dat vindt mijn vrouw niet zoo eigenaardig”. ☒ Het gezicht van den man betrok weer bedenkelijk, maar hij was toch wel zoo vriendelijk om me tegen contante betaling van tien gulden een paar groen wildleeren dameshandschoenen, maat 7^{3/4}, mee te geven. ☒ Tot mijn niet geringe verbazing, bleken de handschoenen een éclatant succes te zijn, wat leersoort, kleur en model betrof; ze waren alleen veel te groot. „Maar dat is niets” — zei Lucy — „ik ga ze morgen ruilen”. Ik glimlachte eens, zoo inwendig mogelijk. ☒ Den volgenden dag kwam mijn vrouw teleurgesteld thuis. „Het is zoo jammer, Wim,” — klaagde ze — „nu had je zoo'n snoezig model uitgezocht en zulk goddelijk leer en zoo'n beeldige kleur. Waarom heb je nu ook niet even de moeite genomen om achter mijn nummer te komen? Want nu wilde ik ze ruilen en nu is mijn maat natuurlijk net uitverkocht en zij krijgen ze pas de volgende week weer en ik had ze Donderdag zoo graag aange-
daan voor den verjaardag van tante Titia”. AMBER.

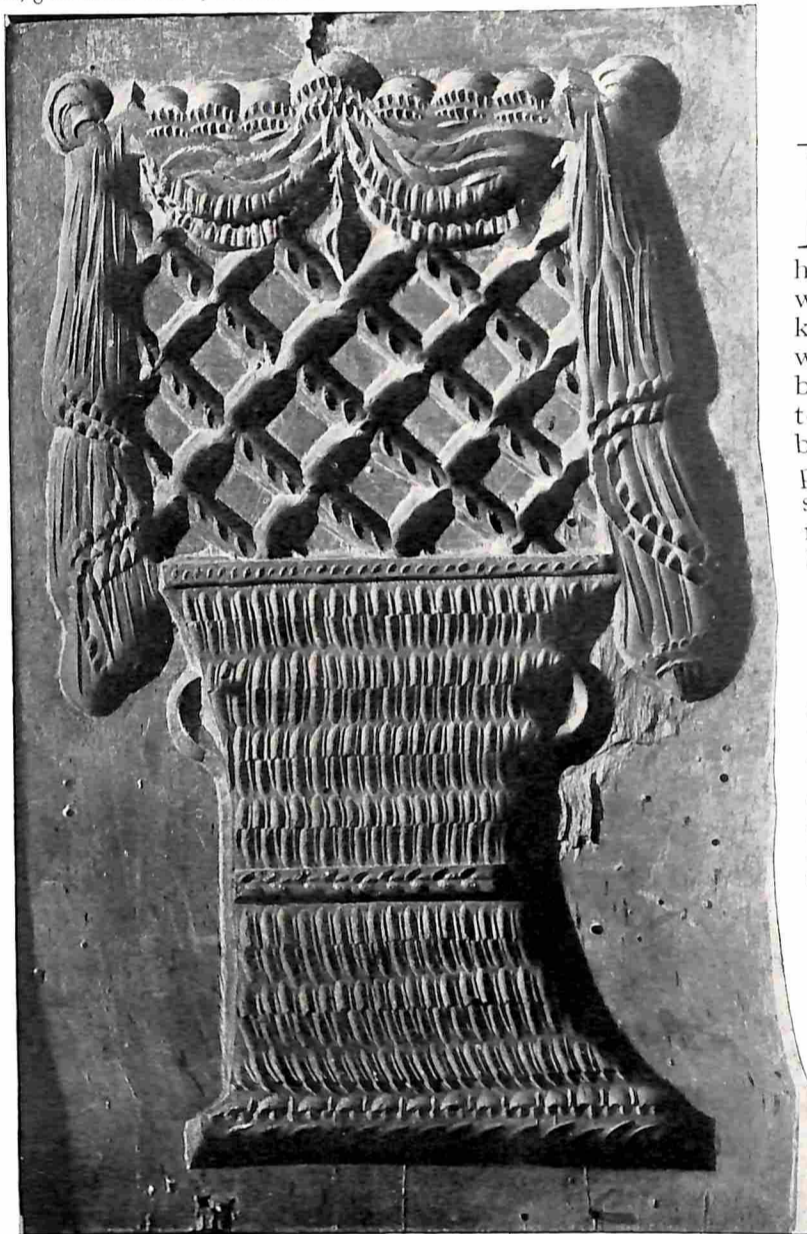

Foto C. Steenbergh.

WIE DE KOEK KRIJGT... ALS 'T KINDJE OP DE WERELD KOMT...

Overblijfselen van de Prinse-stallen te Leeuwarden.

Het gebouwtje, op de volgende bladzijde afgebeeld, maakte vroeger deel uit van de stallen en het wagenhuis der Friesche

Stadhouders — zoo deelde mej. R. Visscher, de archivaris van Leeuwarden, ons mede —, die in 1679—'80 door de Staten van Friesland grootendeels vernieuwd werden. ☒ In 1686 richtten de Staten in dit gebouw een rijkschool op. Bijna onafgebroken heeft het tot 1856 tot manège gediend, in welk jaar de gemeente een nieuwe rijkschool liet bouwen. In 1854 was de oude manège door het Rijk in vollen eigendom aan de gemeente afgestaan. Sedert 1863 wordt in dit gebouw gymnastiek-onderwijs gegeven. ☒ Het poortje ernaast sluit een steeg af, welke toegang gaf tot de Prinse-stallen, gelegen achter en ter zijde van de manège. In den loop van den tijd hebben deze gebouwen een andere bestemming gekregen, doch het poortje bleef bewaard.

HAAGSCHE KERKEN.

(Vervolg).

DE Nieuwe Badkapel ligt als een wachter aan den weg naar de badplaats, juist op het punt, waar Nieuwe Duinweg en Nieuwe Parklaan elkaar kruisen. — Indertijd werd tot den bouw van een badkapel besloten speciaal ten behoeve van de vreemde badgasten, die in de badplaats alles vonden slechts den uitwendigen mensch kon sterken en streelen. De eerste steen voor dit gebouw, in de nabijheid van het Badhuis, werd 15 April 1874 gelegd en reeds 19 Juli daaropvolgend werd de kapel ingewijd door Prof. van Oosterzee. Men preekte er in verschillende talen. In 1897 ging het gebouw door overneming der aandeelen over in het bezit der Nederl. Herv. Gemeente. Wegens ombouwing van het Gevers Deynootplein werd de kapel in 1915 verkocht aan de gemeente; in ruil ontving men toen den grond voor de Nieuwe Badkapel. ☒ Deze werd gebouwd door W. Ch. Kuypers Jr., architect te Scheveningen; 21 Juni 1915 legde de president-kerkvoogd, de heer A. Hoogenraad, den eersten steen en 6 Juli 1916 werd de kapel ingewijd door Ds. van Noppen en Ds. Lammerring. ☒ Het gebouw is in baksteen opgetrokken en van binnen gepleisterd. Ook deze kerk is vierkant en omgeven door een galerij met aan de vierde zijde het orgel boven den preekstoel. Overdekte gangen, steunend op een dubbele zuilenrij, waartusschen nisjes liggen, omgeven het gebouw; op deze gangen komen de deuren uit, die in grooten getale toegang geven tot de kerk. Aan de achterzijde liggen de kerkeraads- en de consistoriekamer, benevens eenige andere vertrekken. ☒ In dit gebouw overheerscht de rondboog; de torens zijn koepelvormig afgedekt en de vensters hebben ook alle ronde bogen. Merkwaardig zijn hier nog de ingebouwde opgangen tot den preekstoel. De predikant nadert zijn plaats gaande door een kleine zuilengang, wat herinneringen wekt aan den toegang tot de kapel van een klooster. ☒ Zou niet van al deze bedehuizen de St. Pascal's Baylonkerk, afgebeeld op bladz. 587, de allerschoonste zijn? Algemeen is dit bouwwerk bekend als „het kerkje van Kropholler”. Het ligt aan den Wassenaarschen weg. Van welke zijde men het ook beschouwt, of men vlak voor den ingang staat, waarboven een pelikaan is gebeiteld, die met haar hartebloed haar jonge

GEBOUW EN POORTJE AAN DE GROOTE KERKSTRAAT TE LEEUWARDEN,
VROEGER DEEL UITMAKEND VAN DE PRINSE-STALLEN.

vogels voedt (symbool van het Heilig Sacrament des Altaars, waarin Christus zich zelf tot voedsel geeft), of door het Bosch, het Filosofenpad volgend, het kerkje verscholen ziet tusschen het groen, terwijl de toren zich scherp afteekent tegen de lucht, steeds treft dit godshuis weer als een heerlijk wonder van schoonheid. Uit bouwkundig oogpunt komt het het best tot zijn recht, wanneer men op het plein voor den hoofdingang van het gymnasium staat; men ziet daar den achtergevel met den bijzonder fraaien uitbouw van het koor, geflankeerd door den pijler met het Angelus-klokje en den schoorsteen, beide verwerkt in het verlengde van een paar steunberen. De St. Pascalis Baylonkerk werd in 1920 gebouwd en is, evenals de Boschkantkerk, van de Franciscaner minderbroeders. — Wij zijn niet de aangewezen persoon om een oordeel over dit kunstwerk uit te spreken; wij kunnen slechts gewagen van den machtigen indruk, die de bogen met wijde spanning op ons maakten. Zij worden niet gestut en geven het kerkinterieur een wijdsche ruimte. Het bouwwerk is van klinkers opgetrokken; de vloer wordt door roodbruine tegels bedekt. Naast den ingang staat links de dooptafel in een kapel; rechts werd een bidkapel gebouwd. Daarboven is het orgel, met aan weerszijden ramen, gebrandschilderd met bloemen, als symbool van verschillende deugden. Alle vensters zijn van gebrandschilderd glas, schitterend werk van Asperslagh. Aan de linkerzijde — de Evangeliekant — werden de St. Pascalis-wonderen bij zijn begrafenis uitgebeeld; voorts de twaalf apostelen en eenige kerkleeraren. Dicht bij het altaar zijn de vier evangelisten, om Petrus geschaard, op het glas vereeuwigd; de vensters boven en achter het altaar stellen twaalf engelen voor. De rechterwand — de Epistolische zijde — is versierd met vensters met beeltenissen uit het Oude Testament: Mozes met de vier groote profeten vlak bij het koor en twaalf kleine profeten. Aan dezen kant is ook de verheerlijking van Pascalis voorgesteld: hoe Paus Leo de Dertiende hem tot patroon der Eucharistische congressen benoemde; tevens een pastoor, die Pascalis een kerk aanbiedt. — Ten slotte zijn er aan weerszijden in de kerk boven de biechtstoelen tafreelen en beelden uit

wij iedereen willen aanraden het te bezoeken en er zelf de ontroerende wijding van te ondergaan. Men kieze voor zijn bezoek bij voorkeur een zonnigen Zondagmorgen op het uur van de Mis. De Duinoordkerk is zeer zeker het liefste en bekoorlijkste bedehuis van den Haag. Alles, waarvan de Kerk het symbool is, wat de Kerk voor de geloovigen wezen kan: een plaats van leven in God, van vrede, van rust, van zelfinkeer en vriendelijke gezindheid, ligt in dit Godshuis aan de Adriaan Goekooplaan besloten. Het brengt een harmonische gezindheid over u en het is wel een bewijs, dat ook de leden die sfer aanvoelen, dat zij steeds door woord en daad blijf geven mee te leven met den bloei van dit Huis. Geleidelijk worden er meer ver-

de bijbelsche geschiedenis gebrandschilderd: de terugkeer van den verloren zoon; Petrus, de goede Herder; Magdalena; het Manna; het Lam Gods. 's Zondagmorgens tijdens de Hoogmis worden er door de zonnestralen wonderen met de kleuren der gebrandschilderde vensters bereikt; het licht valt dan juist op het priesterkoor. Behalve Kropholler en Asperslagh werkten nog twee artiesten mee om dit kunstwerk te volmaken: Brom uit Utrecht verzorgde al het drijfwerk aan het koorhek, den preekstoel enz.; van Schelfhout zijn een paar schilderijen. Aan weerszijden van het koor zijn de vijf blijde geheimen van Maria en de boodschap aan Joseph afgebeeld. Wij willen nogmaals herhalen, dat wij niet meer konden doen, dan hier een droge opsomming geven van de vele schoone details, in dit gebouw vereend. Het kerkje is zoowel van buiten als van binnen zoo ontzaglijk mooi, dat

HAAGSCHE KERKEN. DE NIEUWE BADKAPEL.

beteringen, in artistieke zin, in de Duinoord-kerk aangebracht. ☼ Zij werd gebouwd in imitatie van de Kerk te IJmuiden, bouwmeester: Forsyth uit Londen. Op 17 December 1920 werd zij ingewijd. De kerk bestaat geheel uit met de hand gebakken steen. Dat is duidelijk te zien, want dergelijke steenen worden niet uitgezocht, zooals wel geschiedt met machinaal gebakken steenen. Jan van den Dom van Utrecht beval reeds om de steenen niet uit te zoeken; zij zijn veel mooier met hun verschillende nuances van rood, al naar gelang van den afstand der vuren. Ook de zuilen in de Kerk zijn van die handgebakken steenen opgebouwd. De vloer is geheel belegd met roode groote tegels. ☼ Het interieur van deze Kerk heeft weinig gemeen met dat van andere Protestantische bedehuizen. Er is een met daarboven rechts het orgel is ingebouwd, een zeer schoon orgel. Daar tegenover komt dezen zomer een oeuvre van Thorn Prikker te hangen. Kerkeleden brengen op feestdagen altijd bloemen mee voor dit koor. Zoo prijken er o.a. met Paschen eenige vriendelijke lenteboden: mandjes met primula's, narcissen en cineraria's. ☼ Een paar dames der gemeente weefden met de hand een paars met zwart tapijt, dat den marmere vloer van het koor bedekt, en ook nog eenige kleinere kleedjes en een looper voor de drie treden op. Zij hebben er 560 K.G. wol in verwerkt! ☼ Links op het koor staat de preekstoel, een buitengewoon mooi werkstuk. Ds. Creutzberg, de predikant der Duinoordkerk, die eerst te IJmuiden stond, ontdekte den preekstoel bij een antiquair in Edam. Waarschijnlijk is dit gestoelte, waarop de vier evangelie-schrijvers zijn afgebeeld, afkomstig uit Brabant of Duitschland. De IJmuider gemeente bood het den scheidenden predikant aan. ☼ Verschillende vensters zijn door Lou Asperslagh gebrandschilderd. Men hoopt na verloop van tijden alle ramen zoo te versieren. Boven het koor is een groot venster met het opschrift: Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegent (Gen. XII: 24—31). De brandschildering is in heerlijke tinten blauw, rood en groen uitgevoerd. — Recht daar tegenover, boven de galerij, is een tweede groot venster in rood en paars, den terugkeer van den verloren zoon verbeeldend: En als hij nog verre was, zag hem zijn Vader (Luc. XV). Dan zijn er nog op zijvensters zes apostelen afgebeeld: Andreas, Petrus, Joannes, Jacobus, Thomas en Nathanaël. De andere zes zullen, hopen wij, spoedig volgen.

☼ Boven de galerij hangt een zeer schoone Christuskop van Smissaert uit Laren; het lijkt mij een crayonteekening te zijn. Aäronskelken liggen in den rand en twee duifjes zweven in de bovenhoeken. Naast den preekstoel hangt een houten bord, waarop een tekst uit Rom. VIII is nageschilderd. Aan de andere zijde van het koor is een verwarmingsrooster, een bronzen muurversiering van de Kunstnijverheid uit Amsterdam. Zij stelt voor: drie mannen in een gloeienden oven met Daniël, en draagt tot opschrift: Wanneer gij door het vuur zult gaan, zult ge niet verbranden. ☼ De Engelschen noemen den buitenbouw van dit kerkje: „Old Dutch stile”. De zuilenbogen binnen zijn alle in Gothischen vorm. — Mooi en voornaam is ook de consistoriekamer, een rustig, oud-Hollandsch vertrek met eiken wandbetimmering, dito meubels en een parketvloer. ☼ De pastorie is vriendelijk en zonnig, passend bij dit bedehuis; zij is rechts van de Kerk gelegen. De ramen staan gastvrij wijd open; geen gordijnen sluiten het interieur van de buitenwereld af: het is er alles even

vrolijk en innig, van de bloeiende ribusstruikjes en de vele grasbloempjes af tot het kleine met roode pannendeke afdak, dat den kerkingang overhuift, toe. ☼ Waarlijk, het is geen wonder, dat Dominé Creutzberg en zijn gemeentelieden heel trotsch op hun lief kerkje zijn.

KATE DE RIDDER.

(Slot volgt).

MEVROUW MARIANNE.

(Vervolg van bladz. 579).

„Laat mij dat nou voor je doen, Meizoentje, 't zal je te veel worden, dat zal je zien. Het is een noodeloos verdriet dat je je aandoet”. — „Ik ben kalm, Cher Père, voel maar mijn handen. Ik zal 't kunnen, maar ik wil u niet weg hebben, blijft u toch”. ☼ Cher Père antwoordde niet, liep nu door de openstaande porte-brisée naar de achterkamer, het slaapvertrek. Weder een portret van Louise op den schoorsteenmantel. — „Dat moet u meenemen, Cher Père, zoo bestond er maar een . . . voor hem”. — Cher Père knikte en zacht zei hij: „Goed — goed”. ☼ Marianne nam het van den schoorsteenmantel. In de muurkast zocht zij naar pakpapier en touw en zij vond het, nam alles weer mee naar de voorkamer, pakte het portret in. — „Dank je, dank je wel” en nu hij daar stond met het pak in zijn handen, zag hij naar Marianne; zij was bleek, maar haar oogen waren groot en helder, en haar mond was kalm en rustig. — „Nee, ik zal niet blijven Marianne, je vraagt 't, maar ik weet dat het is zooals je eerst wilde: alleen zijn in deze kamers. Ik eerbiedig het — om vier uur zal het rijtuig er weer zijn. Je weet dat je Vader dan meekomt”. — „Ja, Cher Père. Ik dank U! U bent zoo goed en lief voor . . . ons”. — Marianne nam zijn oude hand en hij trok met de andere haar hoofd naar zich toe en kuste haar op 't voorhoofd. ☼ Nu was zij alleen, niet alleen . . . Zij legde de ineengevouwen handen tegen het achterhoofd, sloot de oogen en bleef zoo zitten . . . een oogenblik. Zij hoorde de klok tikken. 't Ging door de klok dat de juffrouw die moest hebben opgewonden, want sedert David was heengegaan waren er twee maanden verlopen. Hoe was 't mogelijk dat zij om zoo iets nuchters, concreets dacht, nu terwijl zij alleen was met . . . hem. Ze opende haar oogen en zag rond. Het was toch anders hier alleen te zijn, dan met een levend wezen bij zich. Zij stond op en ging naar het raam. Zij gleed met haar hand langs het gordijn. Dat had ook hij gedaan als hij ze dicht trok 's avonds. Zij liep naar den vleugel en opende hem. Op deze toetsen waren zijn handen geweest, zijn handen die voor haar gespeeld hadden, zijn handen die haar geluk waren geweest . . . Zij ging naar de boekenkast, opende haar, gleed met haar hand langs de bandjes. Klank en Gedachte stond ook ingebonden daar en de studentenalmanak en Shakespeare, zijn lievelingsschrijver — en haar tooneelstuk „Een Levenskroon” in geel omslagje lag dwars omdat het dun was over de andere boeken heen. Ze nam het er uit, zag het bij het eerste doorbladeren, het was vol kantteekeningen, vol krabbels bij de hoofdrol, die hij immers gespeeld zou hebben! In December zou de opvoering hebben plaats gehad op Louise's tooneel. Die overwinning op zich zelve had hij voor haar behaald, nu was dit alles niet nodig. Zij had niet meer aan het stuk gedacht sedert den noodlottigen morgen en niemand had er haar zeker over durven spreken. Ze zou aan het Neder-

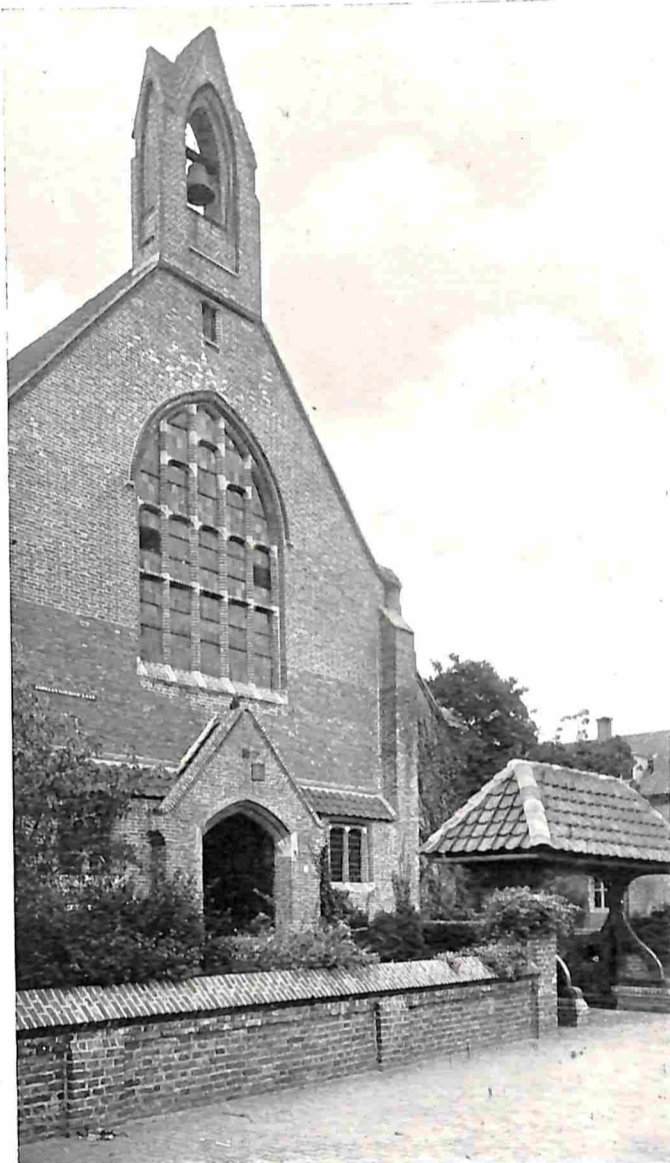

Foto C. Steenbergh.

HAAGSCHE KERKEN. VOORGEVEL VAN DE DUINOORDKERK.

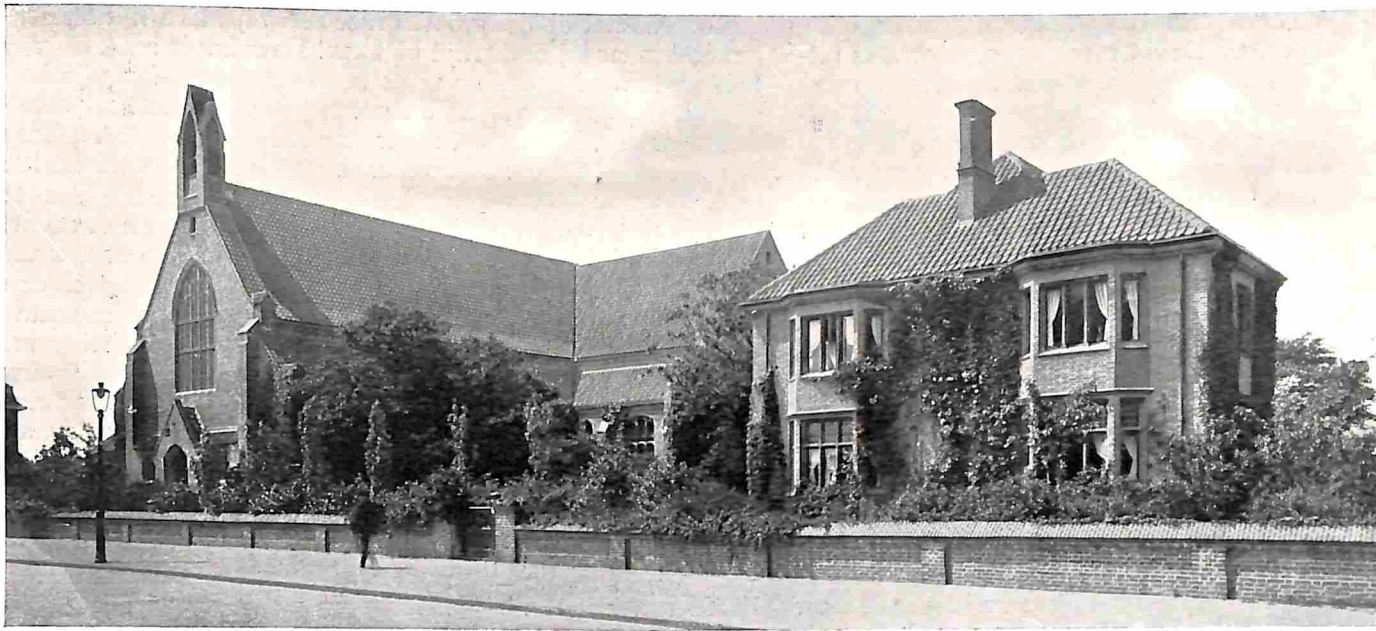

Foto C. Steenbergh.

HAAGSCHE KERKEN. DE DUINOORDKERK MET PASTORIE.

landsch Tooneel schrijven dat het maar niet opgevoerd moest worden en zij de copy terug vroeg. Ze legde „Een Levenskroon” weer op dezelfde plaats want zijn boeken zouden door Tom worden nagezien. Nu was zij hier voor het schrijfbureau. De boekenkast sloot met een trillend geluid van zijn deuren en juist op dat oogenblik was er een klopje op de kamerdeur. Wie kwam nu? Zoo graag had ze alleen willen blijven, maar door haar oogen trok een glans van verrassing . . . door de even geopende deur kwam kwispelstaartend Othello binnen! De hand van de juffrouw dit de deur voor den hond geopend had, wilde die weer diche doen. ☞ Marianne hield haar even tegen: „Hoe komt hij hier, Juffrouw?” — „Dat weet ik ook niet, Mevrouw. Hij kwam daarnet aanrennen. Zeker wist ie dat u op de kamers van den baas was. Zoo’n dier hè?” — „Lief dat u hem niet heb weggestuurd”. — „Dat zou ik niet gekund hebben, Meneer was . . .” maar de juffrouw hield op want zij had streng verbod van de familie, over Meneer te spreken met Mevrouw omdat Mevrouw zich den dood zoo erg had aangehouden en immers zelf pas hersteld was, maar Marianne’s donkere oogen wachtten op het beëindigen van den zin en ze zei dus: „was altijd met zijn hond”. — „Ja”, zei Marianne zacht. „Nu wil Othello er ook bij zijn”. — „Heb u niets nodig, Mevrouw? Kan ik niets voor u doen?” — „Dank u, dank u wel, Juffrouw”. ☞ De juffrouw deed nu de deur dicht. Ze vond de jonge Mevrouw eigenlijk heel kalm. Ze had misschien juist wel over Meneer kunnen spreken. ’t Was of die oogen er haar om vroegen. Maar misschien kwam de gelegenheid nog wel! Othello was onder ’t korte gesprek de beide kamers al rondgeweest. In de achterkamer besnuffelde hij het ledikant, de stoelen, sprong tegen de balcondeur op, ging toen weer naar het ledikant en juist als Marianne naar het schrijfbureau wilde gaan, hief hij zijn kop op en stiet een smartkreet uit, niet lang en gerekt, maar zacht, half brommend alsof hij wist dat hij niet te veel uiting mocht geven aan zijn droefheid. — „Othello!” ☞ De hond kwam naar haar toe, niet als vroeger kwispelend, maar met gebogen kop en hangenden staart en toen Marianne bij hem neer knielde en z’n lief zwart wol gezicht tegen het hare legde, schreiden zij samen zonder tranen en ze vonden in elkander troost. Toen ze weer oprees en eindelijk aan het bureau plaats nam, ging Othello met gestrekte voorpooten naast haar stoel liggen. Marianne begon nu aan het droevige werk. Ieder loketje werd door haar onderzocht. Hier waren bijeengebonden brieven, met het tooneel verband houdend. Het waren er niet veel, bekende namen van schrijvers en tooneelspelers en actrices, als Beersmans—Picienie, Mevrouw Kleine Gartman. Zij deed ze in een enveloppe, schreef er „Bewaren” op . . . Hier waren de oude recensies van vroeger! En zij dacht dat hij ze verscheurd had! Recensies van Engelsche kranten, en Fransche — zijn tournee met Mevrouw Beersmans. Neen, dat mocht niet weg, dit was voor haar! Ze deed de krantuitknipsels bij de vorige brieven. Nu trok ze twee pakken uit het middelste loket. Het verbaasde haar. Kantoorzaken hier? Hij had zijn particuliere aangelegenheden en de zakelijke altijd zorgvuldig gescheiden gehouden en? het eerste pak openend, las ze: „dossier afschrift inzake Me-

vrouw Wedelwende”. Het was zijn eigen vlugge hand — het tweede pak had tot opschrift: „Verdediging Mevrouw Wedelwende”, dus toch had hij zich in de zaak verdiept? Haar oogen gingen over de dicht aaneengeschreven regels: „Deze vrouw E. A. Heeren, heeft geheel gehandeld uit medeleven, me-

devoelen en medelijden met haar ongelukkigen echtgenoot! Niet een keer, wanneer de verschrikkelijke pijnen achter den rug waren maar twee — drie malen heeft hij haar gesmeekt wanneer zij ze weer zag opkomen hem het gif toe te dienen dat een zacht einde aan z’n ongelukkig leven zou maken. Hij had het ook een ander kunnen verzoeken te doen, zijn dochter, of een goeden vriend die hem bezocht, maar hij wilde, wilde, dat zij hem de verlossing bracht. Alleen de hand van haar die hem had liefgehad mocht het doen . . .” Marianne hief het hoofd op. Hoe was het mogelijk? Precies deze zelfde woorden had zij Bas hooren zeggen . . . Had David ze overgeschreven van Bas, of had Bas ze hem nagezegd? Zij sloeg de bladzijden om en zag een kantteekening in rooden inkt: „Dit weg laten wanneer getuige B. zegt, er den vorigen dag wel geweest te zijn. D.” D . . . David natuurlijk.

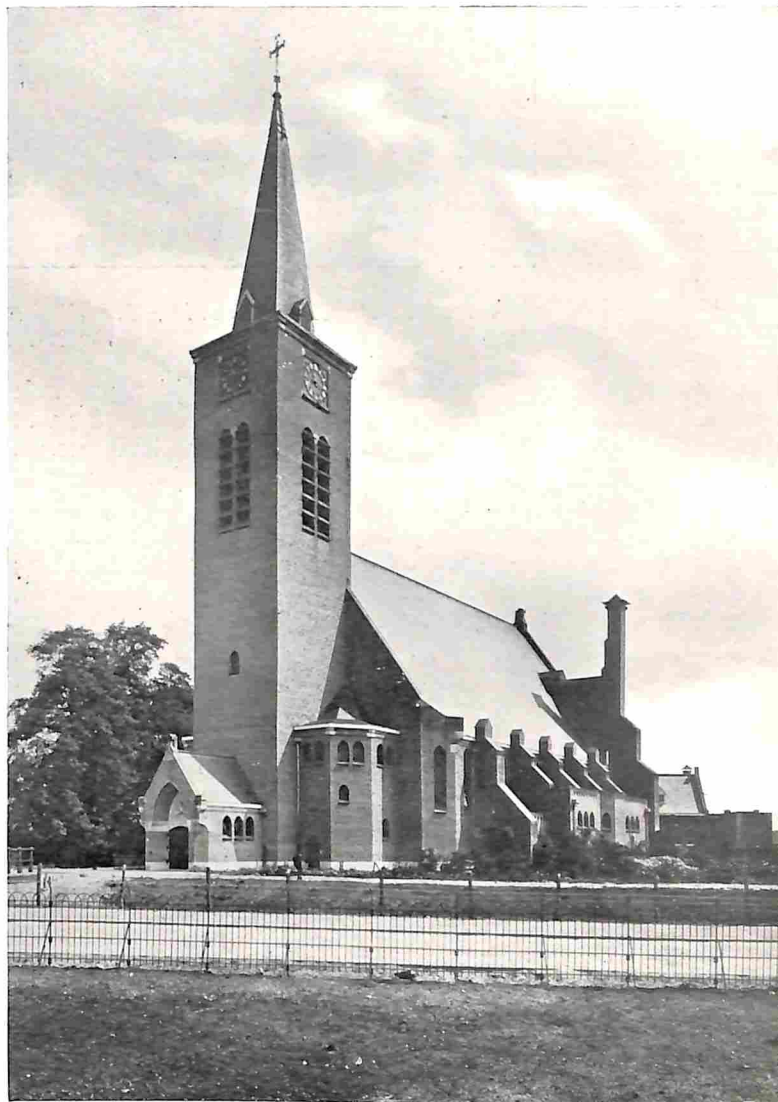

Foto C. Steenbergh.

DE ST. PASCALIS BAYLONKERK.

Die kantteekening was dus voor Bas. De geheele verdediging was dus waarschijnlijk door David geschreven, door Bas uitgesproken? Hierin steekt misschien niets. Ze waren compagnons, deden samen de zaken. ✂ Marianne vouwde het papier weer om de stukken heen. Zij behoorden in alle geval aan Bas. Zij zou ze medenemen naar huis en zij bergde ze in de groote city-bag die zij geopend naast de schrijftafel gezet had. Othello ging bij die beweging ook rechtop zitten. Het zachte klagende geluid van zoeven liet hij weer hooren. „Stil Thellie, stil”, en Marianne's hand streelde zijn zwarten kop. „Hij is bij ons, Thellie, nee het is niet waar, hij is niet weg, nee, nee”. De hond legde zijn kop op haar schoot en bleef 'r aanzien, vroeg al maar meer te spreken, zachtjes te spreken, maar zij weerde hem af. „Ga nu weer zoet naast de vrouw liggen, de baas wil 't zoo, dan kan de vrouw werken. Zoo braaf”, en Marianne greep weer naar een nieuwen stapel. Deze was toegebonden met een rood bandje. Ze herkende dadelijk haar eigen handschrift. „Mijn brieven, aan hem als hij op reis was!” Ze wilde ze niet doorlezen, dat kòn ze nu niet, maar terwijl zij ze door haar handen liet gaan en aan de data zag uit welken tijd ze konden zijn, vond zij op het laatst drie kleine blauwe envelopjes. Ze herinnerde zich dat ze als kind zulk een doos postpapier had gekregen, briefjes uit haar

kindertijd? Had hij die bewaard?! Bang het oude slappe papier te scheuren, haalde ze de briefjes er voorzichtig uit. Overal met de groote rechte kinderhand was bovenaan „Beste, lieve Broer David” geschreven en onderaan: „Een omhelzing van je zuster Marianne Hoogland”. Hoe deftig! Alsof hij nog meer zusters had dan die Marianne. Ze had hem toen gewichtige dingen te zeggen, over haar tooneelpoppen Debora en Amalia die beiden even geschikt bleken de hoofdrol in

haar laatste stuk te vervullen. „Ze willen dat jij zeggen zult wie die zal spelen, Davi”, en over Meneer en Mevrouw van Aalten die zoo vreeselijk lang op een middag gebleven waren dat het bijna etenstijd was en zij toen stilletjes de gang in was gegaan om de bel te luiden die wel eens gebruikt werd als Vader boven bij Oma was en het tijd was om aan tafel te gaan; eerst toen iedereen nog dacht dat zij niet geweten had dat er visite was, loofde men het toeval, maar later toen zij triomfantelijk vertelde dat zij het expres gedaan had, was Vader heel boos geweest en Moeder ook, maar van Moeder geloofde ze niet dat het meenens was. Het laatste briefje behelsde een bedankje voor „het mooie boek dat ik nu geheel uit heb en weer ga beginnen want ik vind het het allermooiste wat ik nog las en ik vind het ook zoo erg prettig Davi dat ik het heusch van jou heb gekregen”. ✂ Een student die de briefjes van zijn kleine zusje zóó bewaarde! Het was of met breede langzame golven het groote leed op haar begon aan te ruischen, de waarheid dat hij weg was, heen, voor altijd die schat uit haar leven. Iemand die haar zoo had liefgehad als hij, was er niet. Zóó als hij was er geen voor haar meer. Het kon niet! het kon niet. Die briefjes waren als een openbaring. Zij had altijd zoo tegen hem opgezien, zij had hem altijd zoo liefgehad, maar dat hij van toen af al een gevoel voor 't zusje had dat boven het gewone uitging dat had ze niet geweten. Ze had voor hem geleefd, ze had hem vreugde en smart helpen dragen. Zelfs in het uur der verschrikking was ze bij hem geweest, ze was met hem

gestorven daar op die groote grijze zee. Zij was altijd bij hem geweest maar hij ook altijd bij haar! Haar hoofd zonk in haar beide geheven handen en ze kreunde opeens alsof ze pijn had en Othello sprong verschrikt op. Hij krabde aan haar stoel, aan haar rok, hij jankte, maar de vrouw bleef met 'r gelaat in de handen zitten. Het was zoo vreemd, de vrouw huilde niet, maar de vrouw kreunde en dat was erger, dat maakte Othello zenuwachtig. Hij ging nu zitten en blafte heel zacht, zoo alsof hij een woord zeide dat zij wel verstaan zou, maar nu werd zijn aandacht plotseling naar iets anders getrokken. Er was iemand bij de deur. Er werd getikt, maar de vrouw hoorde het niet. En Othello stond op, liep verwachtingsvol naar de deur met rechtopstaanden pluimstaart. De vrouw merkte zelfs niet dat de hond wegging, niet dat de deur eindelijk langzaam geopend werd en er iemand binnenkwam, iemand die Othello zacht over zijn kop streelde, en zacht de deur weer dicht deed. Maar nu moest de vrouw luisteren. Othello blafte luid, dringend en liep weer terug naar den ander „wacht maar, ze komt wel”, blafte weer bij de vrouw. — „Ja, ja wat is er dan?” Marianne wendde het hoofd om. „Floris!” — „Mocht ik wel?” vroeg hij. ✂ Zij was opgestaan, kwam naar hem toe. „Je moest komen, Floor . . . jij en niemand anders”. — „Dus mag ik even

blijven, kan ik je misschien met iets helpen?” — „Als je wilt, Floor, er rest nog een moeilijkerwerk. Louise's brieven moeten verbrand worden. Ze zijn in dit kistje, maar ik heb 't tot het laatste bewaard”. ✂ Marianne had het stapeltje brieven van haar zelf weer in 't roode bandje gedaan en wierp ze in de city-bag. Ze drukte het rozenhouten doosje open waarin ze de brieven van Louise wist. Ze had het hem beloofd. Als er eens iets gebeurde, dan zouden de brieven verbrand worden. Er lag

SINAASAPPELBLOESEMS, MET ENKELE SINAASAPPELEN VAN HET VORIG SEIZOEN.

een gedroogde roos bovenop entusschen de velletjes papier waren de rozenblaadjes gevallen als kleine bruine rolletjes; terwijl ze het zacht krakend dunne mailpapier tusschen haar vingers nam was 't haar of ze heiligschennis pleegde. Ze maakte het lint los waarmede de brieven en ook de roos bijeengebonden waren en er vlogen naar alle kanten stoffjes uit. „Ik durf bijna niet”. — „Kom hier, Kindje”, zei hij, „ga jij hier zitten en ik bij het vuur, je geeft ze me een voor een”. ✂ Marianne liet zich leiden. Ze ging op den stoel zitten dien hij voor haar aanschoof bij den haard en ze deed wat hij vroeg, gaf hem een voor een de brieven en Othello, blij dat iemand laag zat als hij, want de baas was op een bankje gaan zitten, plaatste zich rechtop daarnaast. Zijn oogen glinsterden onder de zwarte krullen Marianne tegen. Alles was nu weer goed. De droefheid was uit de groote leege kamers. Er was iemand binnengekomen, die de vrouw eindelijk had doen opstaan, die haar gedwongen had te zitten bij het vuur, de beste plaats van een huis. En zijn oogen knipperden ook weer tegen de knipperende vlammetjes die telkens omhoog woelden als de baas er een stukje papier in stak dat de vrouw hem aangaf.

(Wordt vervolgd.)

Ontvangen boeken.

Van J. B. Wolters, Groningen den Haag, ontvingen wij: „Plantenteelt” door J. Kok, 4e herziene druk (no. VII van de reeks) „Handleiding bij het onderwijs aan land- en tuinbouwkursussen”, en „Fruiteelt” door D. Bloemsma l. i. 1A „Fruiteelt in den vollen grond”, van de Nederlandsche land- en tuinbouwbibliotheek onder redactie van Dr. K. H. M. van der Zande, Dr. J. Ritzema Bos, J. Heemstra l. i., Dr. H. M. Kroon en J. Heidema l. i.